

SEE JUHTUS LETIPEAL

15 aastat on möödumas traagilisest sündmusest Letipea rannas, kui purjus piirivalvuri kuulide läbi hukkus ja invaliidistus inimesi. Õnnetu augustiöö ei ole pelgalt legendiks jäänud. 1976. aasta 8. augustit ja veretööpaika ei saa kustutada meie paikkonna ajaloost. Ohvrite mälestuse jäädvustamise on võtnud oma asjaks a/s. «Rakvere Gaas» ja Viru-Nigula Muinsuskaitse Selts.

htule oli jõudmas üks Eestimaa augustikuupäev, õnnistatud looduse poolt kauni ilmaga Letipea rannal. Seda suvepäeva olid püüdnud ka inimesed pidulikuks teha: ranna lähedal metsavälul seisid telkide rivid, põles lõke. Päeval oli käidud ujumas, võisteldud mitmel spordialal, astutud üles isetegevuspaladega. Nüüd mängis orkester, rahvas tantsis. Peeti vabariiklikku gaasitöötajate kokkutulekut, korraldajaks Rakvere kontor. Oli 7. augusti öhtu.

Aga voolas ka viin... juba kolm päeva (üks piirivalvuritest oli kodunt saanud rahakaardi). Viina osteti kioskist, kauplusaustost, käidi otsimas kohalikest majadest. Kaks soldatit täitsid oma patrulliülesannet vaheldumisi tülinorimisega piduliste kallal. Vahepeal magati kartulivagudes, automaadid kõrval. Millegipärast ei olnud soldatitele vahetust tulnud. Ürituse korraldajatel oli purjus ja relvastatud piirikaitsetega pidevalt tegemist, neid püüti rahustada ja tagasi hoida. Kokkutuleku korraldaja Anatoli Varkki talutas kodumaa kaitsjad korduvalt minema, aga sai lõpuks selle eest automaadikabaga. Kahjuks oli purjutamine üldine — viin voolas samuti kokkutulnute hulgas.

Õösel kostis rannateelt laske. Oli püütud purjus sõduritelt automaate ära võtta. Anatoli Paas jõudnud neile veel öelda: «Mis te teete, oleme ju kõik ühesugused noored!», kui sai tabamuse ja suri kohapeal.

Oli kell pool kaks õösel vastu 8. augustit. Enamik rahvast magas ega teadnud juhtunust midagi, mõned paarid tantsisid miilava lõkketule valgel. Äkki hakkas tärisema automaat, platsi teepoolsest servalt sadasid tantsijate ja telkide pihta valangud, trasseerivad kuulid joonistasid ööpimeduses punaseid trajektore. Metsistunud automaaturit püüdis takistada teine sõdur, kuid sai valangu rindu ja suri hiljem haiglas. Seejärel suunas laskja automaatoru enesele näku ja lõpetas nii oma mõrtsukatöö.

Kõige rohkem olid pihta saanud rakverlaste telgid, kuid kuulidest puutumata ei jäänud ükski. Mõrvapaigale jäid peale kahe soldati maha kuus Eestimaa inimest — lisaks juba teel hukkunud A. Paasile Rakvere koolilõpilane Tõnis Nurk, ohvrid Paidest, Pärnust, Tartust, Saaremaalt. Verd voolas sellel ööl palju. Tapa kiirabiautojuht ütles, et nii verine ei ole mu auto veel olnud. Haavatuid loeti 18, kes kergemalt, kes raskelt pihta saanud.

Salme Neemela, elab sündmuskoha lähedal: «Õösel magasin kui kuulsin automaadivalanguid... Valjuhääldist hakati küsima, kellel on esmaabivahendeid. Autod hakkasid haavatuid vedama, kiirabi telliti Rakverest, Kundast, Tapalt. Pärast toodi üks telk meile, telgi nurgas oli 18 kuuliauku, poisid lugesid... Eks see viina viga olnud... Kord oli sõjaväes käest ära...»

Mati Püss, siis 24-aastane autojuht: «Juba päeval olid sõdurid kolmepäevasesest joomisest purjupurjus ja ähvardasid, kuigi üritus oli registreeritud ja piirivalvel teada. Sain tabamuse rindu. Enne laskmise lõppu hakkasin ära vajuma... Nägin veel, et poisid tõstsid veoautole haavatuid, kellel eluvaim sees... Pension on mul 100 rubla. Kaks last.»

Reet ja Enn Eeriksoo, abielupaar Rakverest, olid lahkesti nõus sündmusest rääkima. Mõlemad said raskelt pihta.

E.E.: «Sain tabamuse puusa, püüdsin ennast lohistada metsa poole... Käbin käis mind Tapa haiglas vaatamas. Valitsuse toetust saime kahe peale 300 rubla.»

R. E.: «Jäin telgi ette, kui laskmine meieni jõudis. Augustiöö oli pime, tulejutid lendasid. Sain pihta, kuid olin kogu aja meelemärkusel. Jalg lotendas, haiglas võeti välja üle 30 luukillu...»

* * *

Edasi kulgesid sündmused oma rada: ellujäänutele ravi ja usk edasielamisse, surnutele matused, süüdlastele kohus. Jättes siinkohal kõrvale tribunali (patuoinaks olevat tehtud üks seersant, kellele antud kolm ja pool aastat), peatume veidi matuste juures. Need pidid toimuma eri aegadel ja ilma tseremooniata, sest kardeti rahvakogunemisi. Kontvõorasteks saadeti matustele julgeolekumehi.

Teave veretööst levis suust suhu, sellest andis teada ka «Ameerika Hää!», «Rahva Hää!» mõis-tagi mitte. Eesti üldsusele jäi üle tunda sügavat leina süütult surmasaanute pärast, nõrdimust, kaitsetust. Ja arutleda: kas oli peasüüdlane alkohol või võõras militaarvägi? Või mõlemad koos?

Helmut ELSTROK

